

MOKSLO GYVENIMAS

Konferencijos

KONFERENCIJA, SKIRTA VIDURIO RYTŲ EUROPOS MIESTŲ ELITUI XVII–XIX A.

2017 m. balandžio 28 d. Vytauto Didžiojo universitete vyko tarptautinė konferencija, skirta miestų istorijai, kurios problematika atsispindėjo pavadinime: „Vidurio Rytų Europos miestų visuomenės XVII–XIX a.: elito tęstinumas ir pokyčiai“ (*Urban Societies of Central and Eastern Europe in the 17th-19th Centuries: Continuity and Changes of Elites*). Tokia problemos formuluotė susijusi su vis dar nauja, lėtai skinančia keliu Lietuvos istoriografijoje miestų elitų tyrimų prieiga bei šia linkme neseniai pajudėjusiu Lietuvos mokslo tarybos Lituanistikos plėtros programos projektu „Lietuvos miestų politinio elito identitetai bei sociopolitinės transformacijos XVIII a. antroje pusėje – XIX a. pirmoje pusėje: Kauno atvejis“ (Nr. LIP-094/2016, projekto vadovas ir vykdytojas Liudas Glemža, vykdytojas Remigijus Civinskas). Projekto vykdytojų iniciatyva surengtoje konferencijoje buvo ketinama susipažinti su regiono miestų elitų gretutiniais tyrimais, kaimyninių miestų kontekstais, pristatyti išankstines savo užsibrėžto tyrimo įžvalgas, koncepcijas bei pasirinktą metodologiją ir jas aptarti. Konferenciją organizavo Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvos miestų tarpdalykinių tyrimų klasteris. Joje pranešimus skaitė 11 pranešėjų, organizatoriai šalia individualių pranešimų dar perskaitė ir vieną bendrą, taigi, iš viso buvo 12 pranešimų. Trys pranešėjai atvyko iš Lenkijos, po vieną iš Baltarusijos, Čekijos ir Latvijos. Penkis pranešimus perskaitė Lietuvos tyrinėtojai. Kad tyrėjams būtų patogiau, nuspręsta bendrauti trimis kalbomis – anglų, lenkų ir rusų, kurios buvo žinomos visiems konferencijos dalyviams.

Konferenciją pradėjo Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dekanė prof. Rūta Eidukevičienė, kuri ragino tyrinėtojus plėsti tyrimų horizontus remiantis

Vakarų valstybių istoriografijose jau įsitvirtinusiomis bei dar naujomis metodologijomis, be to, kvietė nepamiršti, kad Lietuvoje ir kaimyninėse valstybėse atliekamų tyrimų rezultatai yra įdomūs Vakarų tyrinėtojams, todėl agitavo publikuoti darbus anglų ir vokiečių kalbomis. Po trumpos organizatorių įžangos, supažindinusios su bendrąja konferencijos tvarka, prasidėjo pirmasis posėdis, kurį moderavo Remigijus C i v i n s k a s (Vytauto Didžiojo universitetas). Pirmąjį pranešimą perskaitė habil. dr. Barbara K r y s z t o p a - C z u p r y ņ s k a (Varmijos ir Mozūrijos universitetas Olštynė). Ji supažindino su anglais ir škotais XVII a. Elbingo miestiečių elite bei pabrėžė jų išskirtinį vaidmenį miesto visuomenėje. Kitas pranešėjas prof. Aivas R a g a u s k a s (Lietuvos edukologijos universitetas) iš karto atkreipė dėmesį į sąsajas tarp Elbingo ir Vilniaus škotiškos kilmės miestiečių elito narių. Jo pranešime dėmesys koncentruotas į XVIII a. vidurio pokyčius Vilniaus savivaldoje, kuriais siekta efektyvinti magistrato darbą sugriežtinant tvarką. Jau gerai žinomas Baltarusijos rytinių miestų tyrinėtojas Dr. Maksimas M a k r a v a s pristatė gana netipišką atvejį Vitebske, kai mėginta įsitvirtinti miesto elite grindžiant savo teises istoriškai atmintimi, ją užrašant ir netgi perrašant.

Po kavos pertraukos antrajam posėdžiui pirmininkavo habil. dr. Jurijus Gordejevas (Jogailaičių universitetas Krokuvėje). Rygos naujųjų nevokiečių kilmės miestiečių integracijos problemas pristatė dr. Anita Č e r p i n s k a (Latvijos istorijos institutas Latvijos universitete Rygoje). Po jos doktorantė Anna L e p a l c z y k (Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje) savo pasakojime susitelkė į Kauno liuteronų padėtį XVIII a. antroje pusėje, atkreipdama dėmesį į 1765 m. nesutarimus tarp liuteronų ir katalikų, pasibaigusius kraujo praliejimu, ieškodama jo priežasčių, pristatydama šių nesutarimų kontekstus visos Respublikos mastu bei supažindindama su to laikotarpio Kauno liuteronų bendruomene. Pranešime iškelta problema ir tyrinėtojos padarytos išvados yra naujos ir itin aktualios Kauno miesto istorijos tyrinėtojams. Antrąją konferencijos dalį užbaigė dr. Liudas G l e m ž a (Vytauto Didžiojo universitetas), pamėginęs apibrėžti Kauno miestiečių valdančiojo elito tapatybes XVIII a. antroje pusėje pagal jų religinę, visuomeninę ir valstybinę savęs identifikaciją istoriniuose dokumentuose: prašymuose valdovui ir valstybės institucijoms, reliacijose, instrukcijose delegatams, panegirikose miesto pareigūnams ir kt.

Po pietų pertraukos trečiajam posėdžiui pirmininkavo L. Glemža. Pirmąjį pranešimą perskaitė R. C i v i n s k a s, atkreipdamas dėmesį į problemas, su kuriomis susiduria tyrinėtojai, ėmęsi tirti carinių laikų visuomenę ir elitus. Jis susitelkė į novatoriškų metodologinių priemonių svarbą tiriant Kauno atvejį, rėmėsi Vakarų istorikų teorijų pavyzdžiais. Po jo savo pranešimą apie Brno miestiečių elito pozicijas ir iniciatyvas vaikų globos klausimais perskaitė dr. Halina B e r e s n e v i č i ū t ė - N o s a l o v á (Brno universitetas). Ji atvėrė dar vieną naują ir beveik nenagrinėtą temą XIX a. problemas tiriančioje lietuviškoje istoriografijoje. Dr. Aelita A m b r u l e v i č i ū t ė (Vilniaus universitetas) prista-

tė savo tyrimą apie Vilniaus miesto modernizaciją 1870–1914 m., dėmesį sutelkdama į kanalizacijos ir vandentiekio įrengimus bei pertvarkymus. Tyrinėtojos teigimu, Vilniaus miestas tarsi suskilo į dvi dalis – naują, pažangią, kurioje noriai kūrėsi elito atstovai, ir dar laukiančią tokių naujovių. Magistras Arūnas Astrašys supažindino su kilusiais nesutarimais tarp Kauno miesto dūmos ir carinės valdžios XX a. pradžioje. Daugiausia dėmesio sulaukė nesutarimai dėl centrinės valdžios mėginimų Kaune gatvę pavadinti poeto Aleksandro Puškino vardu ir vietinės iniciatyvos įamžinti poetą Adomą Mickevičių.

Paskutinei konferencijos daliai pirmininkavo prof. A. Ragauskas, parengęs pirmą monografiją Lietuvoje, skirtą miestiečių elito tyrimams. Apibendrinantį pranešimą, skirtą Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestų elitams, perskaitė prof. J. G o r d e j e v a s. Jis atkreipė dėmesį, kad miestas turėjo ne vieną, bet daug elitų – kiekviena religinė, socialinė, profesinė ir kt. grupės turėjo savo elitus. Konferenciją užbaigė bendras L. G l e m ž o s ir R. C i v i n s k o pranešimas, kuriame buvo apibrėžtos bendros monografijos gairės, miesto dydžio sąlygoti kontekstai, dėl istorinių šaltinių spragų kylančios problemos, netolygi Kauno miesto administravimo ir visuomenės raida XVIII–XIX a., kuri, viena vertus, apsunkina, tačiau drauge ir padidina būsimo tyrimo reikšmę. Pranešėjai išklausė moderatoriaus prof. A. Ragausko pastabų, kurios, reikėtų manyti, prisidės prie sėkmingo projekto įgyvendinimo. Bene svarbiausia atsisakyti vis dar gajų senų stereotipų ir klišių. Jie ypač stiprūs ten, kur yra per mažai arba dar visai neatlikta tyrimų.

Liudas G l e m ž a
(Vytauto Didžiojo universitetas)

KONFERENCIJA „RELIGINĖ IR ETNINĖ ĮVAIROVĖ ABIEJŲ TAUTŲ RESPUBLIKOJE ŽVELGIANT IŠ KOMPARATYVISTINĖS PERSPEKTYVOS“

Minint Reformacijos 500 metų jubiliejų, visame pasaulyje vyksta daug šiai progai skirtų visuomeninių, kultūrinių bei mokslinių renginių. 2017 m. birželio 19–21 d. Vokiečių istorijos institute Varšuvoje vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Religinė ir etninė įvairovė Abiejų Tautų Respublikoje žvelgiant iš komparatyvistinės perspektyvos“ (*Różnorodność etniczna i wyznaniowa w dawniej Rzeczypospolitej w perspektywie porównawczej*). Šis mokslininkų susibūrimas buvo dedikuotas ne tik Reformacijos metams, bet ir žymaus lenkų istoriko Janusza Tazbiero daug diskusijų sukėlusios, didelę įtaką